

I T A L I A.

*Alta petit gradiens juga nobilis Apennini,
Vnde omnes terras atque omnia littora posset
Adspicere ac toto fluitantes orbe catervas.*

Verum licet immensa sit celsitudinis Apenninus; tamen Alpium sublimitatem minime adæquat. Poëtis interim familiare est, de magnis majora loqui. Hoc tamen loco prætereundum non est, antiquos magnam ejus partem Alpium nomine appellavisse. Ita Agathias lib. 1: Filimuth, præfecto ipsis Fulcari jussit, ut Alpium jugum, quod inter Tusciam & Æmiliam protenditur, circumgressi, in loca circa Padum se conferrent. Dicebatur Æmilia regio inter Padum & Apenninum, quæ oppida habebat Ariminum, Forum Livii, Faventiam, Forum Corneli, Bononiam & alia. Quin & multis ante ipsum seculis Lucanus lib. 1,

*Fonte cadit modico, parvisque impellitur undis
Puniceus Rubico, quum fervida canduit æstas;
Perque imas serpit valles, & Gallica certus
Limes ab Ausoniis determinat arva colonis.
Tum vires præbebat hiems, atque auxerat undas
Tertia jam gravido pluvialis Cynthia cornu,
Et madidis Euri resolutæ statibus Alpes.*

Nisi Apenninum hic intellexit, Alpium pluviales aquæ ad incrementum Rubiconis nihil facere potuerunt, quippe Rubico amnis, is est, qui vulgari nunc vocabulo Rugone dicitur, & haud procul oppido Cæsena exoritur. Exstat adhuc hodie inter Florentiam & Cæsenam in Apennini jugo oppidulum, vulgo *Castello dell' Alpi* dictum.

Cæterum, ut Alpes, sic Apenninus innumeros ab utroque latere in mare fundit amnes & flumina. In Tyrrhenum quidem, præter eos, qui minorum gentium, Arnum, Tiberim, Lirim, Vulturnum, in Adriaticum mare Rubiconem, Truentum, Aternum, Aufidum, aliosque. De his ita Lycophron in Alexandra:

*Baji porro transiens nautæ sepulcrum
Et Cimmericorum domicilia, Acherusiamque
Procellis fluctuantem undæ scaturiginem;
Ossamque & Leonis vias boum
Aggestas, Proserpinæque nemus infernæ puallæ,
Et Pyrphlegethontem fluvium, ubi indius
Tollit in cælum verticem immensus collis,
Ex quo cuncti fluvii cunctique specuum
Fontes per Italicam fluunt terram.*

Quæ autem ex Apennino defluant flumina, poëtice recenset Lucanus lib. 2,

*Fontibus hic vastis immensos concipit amnes,
Fluminaque in gemini spargit divortia ponti,
In lævum cecidere latus, veloxque Metaurus
Crustuminumque rapax, & junctus Sapis Isauro,
Senaque, & Hadriacas qui verberat Aufidus undas.
Quoque magis nullum tellus se solvit in amnem,
Eridanus fractas devolvit in æquora silvas,
Hesperiamque exhaurit aquis.*

*Dexteriora petens montis declivia Tybrim
Vnda facit, Rutubamque cavum: delabitur inde
Vulturnusque celer, nocturnæque editor auræ
Sarnus, & umbrosæ Liris per regna Maricæ
Vescinis impulsus aquis, radensque Salerni
Culta Siler: nullasque vado qui Macra moratus
Alnos, vicina percurrit in æquora Lina.*

Sunt & alii passim in Italia montes, qui vel ipsius Apennini portiones sunt ac germina, vel quos haud procul ab se locatos radicibus suis contingens, fastigii sui majestate despicit. Sunt & Promontoria, Valles, Sylvæ, Campi, & Agri: de quibus, quia particularia sunt, in particularioribus agendum duximus.

Haecenus terram contemplati sumus. nunc ^{Mare Italicum.} grata varietate ad maris & aquarum Italiae considerationem accedamus. Mare univèrsum, quod Italiae littora alluit, uno nomine Italicum dictum fuit. Verum uti Oceanus, pro terrarum, quas respicit, diversitate, aliud alibi nomen sortitur, ita & Italicum hoc mare, maris Mediterranei pars, in plures divisum est partes, variaque, prout varias Italiae regiones pulsât, partium vocabula accepit. Primo omnem id, quod Meridionale ejus latus alluebat, dicebatur mare Inferum: quod Septentrionale latus, mare Superum, sive quod Italiam ab Oriente alluat, sive quod Româ eò tendentibus Apenninus superandus sit. Dein Superum, non ab Adria Piceni, uti vult Paulus Diaconus, sed ab Adria Tuscorum in Venetis Colonia, dictum est Adriaticum: uti Inferum ab eadem potentissima gente adcola Tuscum sive Hetruscum, & Græce τυρρηνόν, Tyrrhenum & Notium. Ita Mela: Italia, inter Adriaticum & Tuscum, sive ut aliter eadem appellantur, inter Superum mare & inferum excurrit.

Adriaticum mare Græcis dictum est ὁ ἄδριος ^{Adriaticum.} κόλπος, *Adria sinus*. Latinis nonnunquam *Adria*, & cum adspiratione *Hadria*. Horatius Adrianum vocat, *Sive mari libet Adriano*. Adriaticum mare, Virgilius lib. 11 *Æneid.* & *Adriacas retro fugit Aufidus undas*. Appellatum fuit ante idem mare Atriaticum, quia ipsa urbs Adria, primum Atria dicta fuit. Ita Plinius: Atrianorum paludes: quæ septem maria appellantur; nobili portu oppidi Tuscorum Atriæ: à quo Atriaticum mare ante appellabatur; quod nunc Adriaticum. Terminus ejus in Italia fuit Iapygium sive Salentinum promontorium, in Epiro Ceraunii montes, seu Acroceraunium promontorium, licet Ptolemæus, nomen maris Adriatici non tantum ad superum Italiae latus, & ejusdem terræ frontem, quæ est inter duo promontoria, Lacinium & Leucopetram, sed & ad Siciliae orientale latus extenderit. Mela lib. 2, cap. 3: Ceraunii montes, ab iis flexus in Adriam.

Inferi seu Tusci maris pars, quam Ligures ^{Ligusticum.} adcoluere, dictum fuit mare *Ligusticum*. Fines ejus fuere, ab occasu Varus amnis, Italiae terminus: ab ortu Arnus fluvius, antiquus inter Ligures